

Universel adgang - men til hvad?

Af Lars K. Christensen

Hvis man vil have adgang til TV-nettet køber man sig et TV-apparat. Siden tilmelder man sig på licenskontoret, og så kan man ellers gå i gang med at kigge. Det er der ikke mange ben i. Det er lidt mere tricky at få adgang til computer-nettet. Men allerede nu kan man købe "Internet in a box". Og om få år vil det at købe sig en computer og tilmelde sig en netudbyder formodentlig af de fleste opfattes lige så problemløst og dagligdags, som at få TV i stuen. Jeg har endnu ikke hørt om nogen der er blevet afvist som kunde hos en netudbyder. Så i den forstand eksisterer den formelle universelle adgang allerede - punktum finale. Eller måske er det ikke helt så enkelt?

Et spørgsmål om kultur

De digitale informationstjenester er et nyt medie. Men vi har her i landet en lang tradition for analoge informationstjenester. Ikke mindst har vi et fintmasket net af folkebiblioteker. Her er også universel adgang - og så er det endda gratis! Men vi ved også fra masser af undersøgelser, at ikke alle dele af befolkningen benytter bibliotekerne lige meget. Det er de veluddannede og de vellønnede der er de flittigste lånere. Det samme gælder samfundets øvrige kulturtilbud. Og når det gælder uddannelse, så er det også de veluddannedes børn der får de bedste uddannelser. Det er altså ikke nok at sikre en formel universel adgang. Der skal noget mere til. Noget som ikke drejer sig om tekniske løsninger og brugergrænseflader, men om kultur og politik.

Når jeg læser i Forskningsministeriets IT-politiske redegørelse, at man har som mål at informationssamfundet ikke må blive delt i et A- og et B-hold, så ved jeg ikke om jeg skal grine eller græde. Som om vores samfund ikke allerede grundlæggende er delt i både A-, B- og C-hold. Ud over den holddeling der kommer til udtryk i forbruget af kultur og uddannelse, kan man nævne delingen mellem dem der er med i arbejdsmarkedets fællesskab, og dem der er udenfor.

At ændre på disse fundamentale holddelinger kræver sociale reformer af et omfang, som det ligger uden for denne konferences rammer at diskutere (men som man nok kunne have forventet at en Socialdemokratisk forskningsminister havde knyttet mere direkte an til i en sådan redegørelse). Men vi kan dog i det mindste erkende virkeligheden, nemlig at der naturligvis også bliver A- og B- hold i informationssamfundet - og så kan vi gå i gang med at diskutere hvad vi vil gøre ved det. Og det er så hvad jeg mener diskussionen om universel adgang bør handle om: hvordan skaber vi en informationskultur, hvor så mange som muligt kan have glæde og udbytte af at være med?

Et spørgsmål om demokrati

Man kunne naturligvis også vende spørgsmålet om: hvorfor skal Maren i Kæret absolut hives med ind i informationssamfundet, når hun nu aller helst bare vil nøjes med at brodere stramaj? Det skal hun af samme grund som vi i vort samfund ikke accepterer analfabetisme.

Der er ingen tvivl om at Nettet bliver et af fremtidens helt store medier. Dels giver det de højtuddannede og vellønnede (dvs. de indflydelsesrige) nogle indlysende fordele i arbejds- og privatlivet. Dels ligger der et potentielt marked for multimedie- underholdning i Cyberspace, som giver bestyrelserne i de store mediekoncerner våde drømme om natten. Når disse to aktører kobles sammen med politikere, som er overbeviste om at IT er et mirakel for eksporten og beskæftigelsen, så kan man være sikker på at toget ikke bare kører, men at det accelererer.

Selv er jeg ikke nogen maskinstormer. Jeg har ganske vist svært ved at dele Bill Gates' og Frank Jensens næsten lyriske optimisme på vegne af fremtidens informationssamfund. Men jeg synes at mange af de konkrete tiltag, som IT-handlingsplanen lægger op til, kan være udmærkede. Men når man nu lægger op til at en meget stor del af kommunikationen mellem borgerne og de offentlige myndigheder, mellem borgerne og kulturinstitutionerne, og mellem borgerne indbyrdes fremover skal foregå via Nettet, så må man også tage fat på det demokratiske problem der ligger i at ikke alle umiddelbart kan eller vil være med. At ignorere denne udfordring vil være det samme som at acceptere, at analfabetismen sniger sig ind ad bagdøren.

Et spørgsmål om indhold

Svaret på spørgsmålet om hvordan man får folk med på Nettet er egentlig ganske simpelt: tilbyd dem et indhold som de kan bruge til noget. Næste spørgsmål er: hvad kan de bruge? Svaret er: lad dem selv finde ud af det.

Nettets styrke i forhold til andre medier er, at det kombinerer brevets og telefonens en-til- en kommunikation med avisens og fjernsynets en-til-mange kommunikation. Resultatet er en (potentiel) mange-til-mange kommunikation. Hvis det står til medie-giganterne, så skal de manges bidrag til kommunikationen imidlertid reduceres til at vælge aktivt mellem forskellige kommercielle tilbud om Infotainment - en slags Elevatoeren med indbyggede valgmuligheder. Her overfor præsenterer IT-handlingsplanen et forslag om et Offentligt servicenet / Kulturnet / Samfundsnet. Men når man nærlæser de konkrete forslag, så virker det nærmest som om man vil overføre Oplysninger til Borgerne om Samfundet fra fjernsynet til World Wide Web.

Et samfundsnet bliver imidlertid først en realitet, når borgerne selv går aktivt ind og fylder det med deres egne informationer og deres egne meninger. Det er der i øjeblikket en række hindringer for: det er trods alt stadigvæk relativt dyrt at blive koblet til f.eks. Internet. Det er endnu dyrere, hvis man som græsrodsorganisation vil stille informationer til rådighed, f.eks. i form af en WWW-server. På trods af den megen medie-virak omkring Internet, så er det stadig et mystisk land for mange - for at kunne deltage aktivt i nettets udvikling, f.eks. som udbyder af information, kræves der specialviden. Og endelig er reguleringen af rettigheder og pligter for nettets brugere helt overladt til det private initiativ. Det er disse vanskeligheder man må sætte ind på at overvinde fra politisk hold.

Målsætningen må være at give borgerne mulighed for ikke bare at være brugere af Nettet, men også selv præge det og give det indhold. Den dag Maren i Kæret finder ud af, at Internettet er et glimrende medium til udveksling af stramaj- mønstre, vil hun sikkert koble sig på. Og mens hun leder efter stramaj-konferencen kunne det jo være hun pludselig faldt over en indbydelse til et

arrangement på det lokale folkebibliotek, en spændende lokalpolitisk diskussion, eller noget helt tredje.....

Et spørgsmål om politisk vilje

Universel adgang - til hvad?, spurgte jeg i overskriften. Mit svar er altså universel adgang til borgernes eget samfundsnet - frem for statens og mediekonzernernes net til borgerne. Det skulle være muligt. Men det kræver politisk vilje til at lade det offentlige gå ind i udviklingen, ikke bare gennem regulering, men også gennem aktiv understøttelse af og omfordeling til fordel for nettets græsrodder. Jeg vil stille følgende konkrete forslag til diskussion

1. Der indføres en graderet brugerbetaling på Informationsmotorvejen i form af en Bit-afgift. De private brugere som kører med modem i krybsporet skal ikke betale. De som kører med højhastighedsnet i overhalingsbanen skal betale mest.
2. Bit-afgiften bruges til at finansiere driften af et Samfundsnet, som har følgende funktioner:
 - o De der som privatpersoner ønsker at kommunikere med offentlige myndigheder via Nettet skal kunne gøre det gratis, dvs. uden først at være tilknyttet en kommerciel net-udbyder. Samfundsnettet skal desuden tilbyde mulighed for at sende og modtage privat e-mail via Internet, til en pris der kun dækker de reelle omkostninger. I praksis vil Samfundsnettet være en del af Internet, men evt. med den begrænsning at de som kobler sig gratis på ikke kan bruge det til at komme videre ud til informationsudbydere på resten af Internet. Omvendt skal alle offentlige og halv-offentlige institutioner, som udbyder information via Internet, være forpligtet til at gøre denne information tilgængelig via Samfundsnettet.
 - o Græsrodsorganisationer skal efter visse kriterier (f.eks. svarende til de der gælder for tildeling af Tipsmidler) have gratis mulighed for at stille informationer til rådighed på Samfundsnettet, f.eks. i form af egne WWW-sider.
3. Der afsættes en bevilling til oplysningsarbejde om Informationsnettet. Pengene fordeles til græsrodsorganisationer af Folkeoplysningsrådet. Hovedvægten lægges på at støtte initiativer, som vil gøre deltagerne bedre i stand til at handle politisk og kulturelt i Informationsnettet.
4. Muligheden for at oprette en IT-støttefond for græsrodsorganisationer undersøges. Princippet kunne f.eks. være at større EDB-firmaer donerede materiel eller et pengebeløb. En uafhængig bestyrelse skulle så formidle disse resurser videre til græsrodsorganisationer efter ansøgning.
5. Samtlige folkebiblioteker skal kunne give lånerne adgang til Internet. Desuden skal bibliotekerne afholde brugerkurser. Bevillingerne hertil gives ud over de normale bevillinger til bogindkøb (Vi er nogle der stadigvæk holder af analoge medier i stift bind!).
6. Der gennemføres en lovgivning, som overfører de nuværende regler for ytringsfrihed til enhver form for elektronisk kommunikation, d.v.s:
 - a. E-mail som sendes til een person skal betragtes som et privat brev, og være underlagt reglerne om brevhemmelighed.
 - b. Den information som stilles åbent til rådighed, skal alene være begrænset af de almindelige lovregler om injurier, diskrimination, mv. Dvs. at ingen privat udbyder af net-adgang kan nægte at sælge plads på nettet til f.eks. grupper med bestemte

politiske, religiøse eller seksuelle orienteringer, så længe disse holder sig indenfor almindelig lovgivning. Denne regel skal også gælde for udenlandske udbydere, som opererer i Danmark.

- c. Den som driver en WWW-server, et BBS eller lignende, skal have pligt til at gøre alle der ønsker at anbringe information på serveren bekendt med de ovennævnte almindelige begrænsninger i ytringsfriheden. Desuden skal han/hun have pligt til indenfor praktiske og rimelige grænser at holde sig a jour med karakteren af den information, som andre anbringer på serveren. Såfremt ejeren af en server opdager informationer som muligvis er i en strafbar form, skal vedkommende kræve at den som udbyder informationen skal identificere sig, således at evt. ansvar kan gøres gældende, eller i modsat fald at fjerne informationen. Herudover skal den som driver en informationsserver ikke kunne gøres ansvarlig for de informationer, som er anbragt på serveren af andre.

God diskussionslyst!

Oplæg til Teknologirådets elektroniske konference om universel adgang til elektroniske tjenester, sept. 1995.

Oprindeligt publiceret i Qvortrup, Lars (red.): *Universel adgang, et spørgsmål om demokrati*. Teknologirådets rapporter, 1995/8.

Denne udgave: www.christianehoej.dk

Må benyttes til ikke kommercielle formål og med angivelse af kilde, som anført i

[Creative Commons](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

